

Jablana

France
Forstnerič

JABLANA V mojih sanjah rase vsako noč drevo.
Sadeža še nisem videl
viseti z njegovih nizkih vej.
Lubje na tankem deblu je prosojno,
krošnja pa je okrogla kot čebelji roj.

Najbrž je mlada jablana.
Rase na obli travnati vzpetini
in se ozira navzdol, kot da dolino pase.
Tu zgoraj je mir, tam doli pa prepir.

Hlad je v pokrajini takih jablan.
To je od sinjega neba v zelenem ogledalu trave.
Ali sem rekel v pokrajini jablan?
O, ne, saj je le ena,
le ena rase v sanjah vsako noč
in tiho poje, pastirica.

HIŠA Bom kdaj prestopil prag te hiše,
 ki me gleda kakor tujca pes?
 Ne vem, me vabi ali me z molkom proč podi —
 zazrta okna ne povejo,
 zaprte duri ne spregovorijo.
 Čudno me vleče v ta, kdo ve čigav dom,
 tako me vabi molk in mir pod nizko streho,
 v veži, izbi, kleti, hlevu,
 kot da me tam notri nekdo že dolgo čaka.
 K hiši pridem vselej po isti poti
 in obstojim pred njo vselej enako blizu
 in enako daleč.
 Nikoli za korak naprej,
 kot da sem na verigi.

POZABLJAM Kako pozabljam kraje iz svojih mladih dni,
 imena hiš, ljudi, dreves, trav, ptičev.
 Mene pa, kot vidim, tu še vsi poznajo,
 pomnijo me, kot da bi sploh ne bil odšel,
 kot da ne bi bil zrasel, živel daleč proč
 in se postaral.
 Naproti mi pride tretji sosed,
 enako gre, enako obstoji, počasi
 nadaljuje stavek izpred tridesetih let,
 ki se ga, čudno, spomnim.
 Ne znam pa mu odgovoriti.
 Druge besede sem imel medtem v ustih,
 druge obraze in drugačne kretnje pred očmi.
 Še ko molčim, se sliši
 kot nerazumljiva,
 tuja govorica.

LJUBSTAVA Oče, škoda, da nisva šla
DALEČ nikdar skupaj v Ljubstavo.
IN V BLATU Zdaj vem, takšna je, kot si dejal:
 »Ljubstava, daleč in v blatu.«

Mislil, da sem videl vse,
 o čemer si pripovedoval.
 Topola stražita med sabo križ
 in stegujeta veje v nebo.

Križ je trhel, skoraj razpal
in bog na njem visi navzdol.
Prav si imel, tudi meni se je zdelo,
da ga čudno vleče k tlom.

Topola, si menil, sta levi in desni razbojnik.
Bo že tako. In svojo dušo jima je dal.
Ali, čakaj, oče, kaj je imel Odrešenik
dve duši pa eno samo prekleto telo?

Videl sem tudi jabolko,
na zmrznjenem snegu se je cvrlo od mraza,
pa zmešane stopinje ptic
in vonj tropinovca me je privedel h kočam.

Ko sem se vračal, je bršljan
nebo ovenčal kot oltar.
Bil sem sam, a čutil sem, kot da si tudi ti
in še nekdo, bili smo kot pojoči Trije kralji.

Hodili smo in vzhodni mesec
nam je svetil rdeč kot pečenjak.
In vedeli smo: húdo, ki ga jutro zleže,
nas bo došlo šele zvečer že daleč na polju.

JASA Ta pomlad jo je prinesla
pred moje zimske oči. To jaso
pa njen mir, ki je magnetno ravnovesje
neraztrgljivih vesoljskih sil.

Prazna kot ledena ploskev,
safir, vdolan v plesniv baker gozda.
Kot da bi jasno izsmođil meteor,
ali kot da bi jo kobaltov žarek izžgal v lasišče.

Ko jo ugledaš, ti pogled prikuje.
Ne moreš se več ozreti
nazaj, kjer si nanaglo vse pustil.
Vsak trenutek te odmakne za milijon svetlobnih let.

Ta jasa je kot lina, ki se skozenjo vidi
v neobljudeno pustinja snovi.
Ni te strah in nimaš domotožja, čutiš le
fizikalno vrtoglavico od neskončnega oddaljevanja.

Janko
Kos

Pota romana (IV)

SOCIOLOGIJA ROMANA

Razmišljanje o bistvu romana se mora — tako se zdi — končati v jalovem spoznanju, da takšnega bistva morda sploh ni; in če bi tudi bilo, bi ga ne mogli zapisati jasno in logično, dokončno in obče veljavno. V najboljšem primeru bi morda prišli do tistega, kar se v logiki imenuje negativna definicija pojma, se pravi, da bi opisali, kaj vse roman ni in kako se loči od drugih literarnih zvrsti. Nikakor pa s tem ne bi dosegli pozitivne vrednosti o tem, kaj roman dejansko je. Tu je najbrž meja, ki jo našemu spoznanju postavlja sama narava stvari, ki ji po pravici ali po krivem pravimo roman.

Seveda obstajajo poleg logičnih definicij o bistvu romana še drugi, manj gotovi, toda zato morda uspešnejši načini, kako se vendarle približati tej mnogoobrazni tvorbi, ki skoz zgodovino svojega nastajanja tako muhasto, nepredvidljivo, vsem teorijam navkljub spreminja ne samo svoje najbolj zunanje, ampak pogosto tudi globlje strukturne poteze, ki naj bi sestavljale njegovo nespremenljivo »bistvo«. Ali se ne bi dalo — ne glede na številne definicije takšnega bistva — opisati različne oblike romana historično-razvojno, genetično, kulturno-zgodovinsko, sociološko, da bi se iz takšnega opisa najbolj nevsiljivo pokazalo, kakšna je zgodovinska vloga, izvor, pomen romana? Ali niso takšni opisi za modernega človeka celo bolj zanimivi, stvarni in verjetni kot pa govorjenje o nekakšnem »bistvu«, ki se zdi ostanek sholastičnih časov?

Od teh načinov je najbolj pri roki sociološka razlaga romana. Pravzaprav se sama od sebe vsiljuje že pri tradicionalnih poskusih, kako opredeliti bistvo romana bodisi z vsebinske ali pa formalne strani. Vsaka teh opredelitev vsebuje vrsto sestavin, ki jim pripada bolj ali manj jasen sociološki smisel. Ko na primer Hegel imenuje roman epopejo sodobnega meščanskega sveta, je očitno, da je roman v konkretni družbenozgodovinski zvezi s tem svetom, tako da ga je mogoče razumeti samo iz njegovih posebnih okvirov. Po Lukácsu so romani sporočila o usodi problematičnega junaka v soočenju s svetom, ki so ga »bogovi zapustili« in je torej svet »transcendentalne brezdomnosti« — opredelitev, ki je socialno precej manj otipljiva od Heglove, saj je pretežno abstraktno duhovnozgodovinska in eksistencialno-historična, vendar je kljub vsemu še zmeraj pripeta na stvarnost, ki se jo dá prevesti v konkreten sociološki jezik. Še bolj velja vse to za Goldmannovo